

πάπα, ὑπὲρ ἧς καὶ ἀναφορὰ ἐν ὀνόματι πάντων τῶν καθολικῶν τῆς Γερμανίας ἐπεδόθη αὐτῷ ὑπὸ ἐπιτροπείας συνισταμένης ἐξ ἐγκρίτων πολιτῶν. Μὴ εἰσακουσθείσης τῆς παρακλήσεως, οἱ εἰρημένοι Πρωσσοὶ βουλευταὶ καταλαβόντες θέσιν ἐν τῷ κέντρῳ τῆς αἰθούσης τῶν συνεδριῶν τῆς Βουλῆς ἀπετέλεσαν τὸ κόμμα τοῦ κέντρου (centrumsparthei), ὅπερ μετὰ τῶν λοιπῶν ὑπεραλπειῶν τῆς Πρωσσίας ἤρξατο καταπολεμοῦν τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὴν ἰσχυρὰν κυβέρνησιν τοῦ Βίσμαρκ.⁽¹⁾ Ἡ πρωσικὴ κυβέρνησις δὲν ἔμενεν ἀδιάφορος, ἀλλὰ βλέπουσα, ὅτι ὁ παπισμὸς διὰ τῶν ἀποφάσεων τῆς Βατικανῆς Συνόδου τείνει νὰ κρατήσῃ τὸ μὲν τῶν καθολικῶν σχολείων, τὸ δὲ τῶν ἱερατικῶν σχολείων καὶ καθόλου τοῦ κλήρου, ἐξέδωκε νόμους, δι' ὧν ἀνεκήρυξε μετ' ἐπιτάσεως τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ Κράτους, ἐτιμώρησε τοὺς σφετεριζομένους αὐτὰ, ὑπέβαλε τὸν καθολικὸν κληρὸν ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν ἐποπτείαν καὶ δικαιοδοσίαν αὐτοῦ καὶ ὑπερησπίσατο τοὺς Παλαιοκαθολικοὺς, τοὺς ἐχθροὺς τῶν Καθολικῶν. Οὕτω δ' ἐγεννήθη ἐν Πρωσίᾳ ὁ περὶ πολιτισμοῦ ἀγὼν (Kulturkampf).

Ἡ πρωσικὴ κυβέρνησις ἐξέδωκε κατ' ἀρχὰς τῇ 28 Φεβρουαρίου/11 Μαρτίου 1872 τὸν ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ Γερουσίας ψηφισθέντα νόμον, καθ' ὃν «ἡ ἐποπτεία πάντων τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν καταστημάτων ἀνήκει εἰς τὸ Κράτος»⁽²⁾ ἐν ᾧ μέχρι τοῦ ἔτους 1872 εἶχον αὐτὴν οἱ κληρικοί. Εἶτα ἐνήργησεν ἵνα ψηφισθῇ ἐν τῷ κοινοβουλίῳ (Reichstag) τῆς Γερμανίας τὸν Ἰούνιον τοῦ 1872 ὁ νόμος, καθ' ὃν «τὸ μοναχικὸν τάγμα τῆς ἐταιρίας τοῦ Ἰησοῦ (=οἱ Ἰησουίται) καὶ τὰ αὐτῷ συγγενῆ μοναχικὰ τάγματα ἐξωρίσθησαν ἐκ τοῦ ἐδάφους τοῦ Γερμανικοῦ Κράτους καὶ ἐδικαιοῦντο νὰ διαμένωσιν ἐν ὀρισμένοις τόποις τῆς αὐτοκρατο-

(1) Kurz αὐτόθι τόμ. 2. σελ. 390.

(2) Ὁρα «Gesetz betreffend die Beaufsichtigung des Unterrichts=und Erziehungswesens» ἐν τοῖς «Verhandelndes Herrenhauses» Berlin 1871—72. 2 τόμ. σελ. 510 καὶ «Annuaire de législation.....» 2 ἔτος, σελ. 201.

ρίας μόνον οἱ ἐγκύριαι ἀπαλοὶ τῶν μοναχικῶν τούτων ταγμάτων, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ ἀλλοδαποί.»⁽¹⁾

Ἡ πρωστικὴ κυβέρνησις κατιδοῦσα, ὅτι διὰ τῶν μέχρι τοῦδε ληφθέντων μέτρων δὲν κατώρθωσε νὰ χαλιναγωγῆσῃ τὸν καθολικὸν κλήρον, ἠναγκάσθη νὰ υποβάλλῃ εἰς ἔλεγχον τὰ ἱερατικὰ σχολεῖα καὶ νὰ περιστείλῃ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐπισκόπων ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ζητήμασι τῆς πειθαρχίας. Οὕτω δὲ ὁ Falk, ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, εἰσήγαγεν εἰς τὴν Βουλὴν καὶ Γερουσίαν τῆς Πρωσσίας νομοσχέδια περὶ αὐτῶν, ἅτινα ψηφισθέντα ἐξεδόθησαν ὡς νόμοι τοῦ Κράτους τῆ 29 καὶ 30 Ἀπριλίου/11 καὶ 12 Μαΐου 1873· διὸ καὶ νόμοι τοῦ Μαΐου ἐκλήθησαν, οἵτινες ἐν συνόψει εἶναι οἱ ἀκόλουθοι :

Νόμος περὶ τῆς προπαιδείας καὶ διορισμοῦ τῶν κληρικῶν (Gesetz über die Vorbildung und Austellung der Geistlichen). Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον ὁ μέλλων νὰ ἱερωθῆ ὀφείλει νὰ ᾔηται Γερμανὸς πολίτης, νὰ ἔγῃ ἀπολυτῆριον γερμανικοῦ τινος γυμνασίου, ν' ἀκροασθῆ ἐπὶ 3 ἔτη θεολογικῶν μαθημάτων ἐν τινὶ γερμανικῷ πανεπιστημίῳ, νὰ ὑποστῆ τὴν ἐξέτασιν αὐτῶν καὶ μετὰ ταῦτα τὴν πολιτειακὴν (die Staatsprüfung). Νέοι μέλλοντες νὰ ἱερωθῶσι δύνανται νὰ ἐκπαιδεύωνται καὶ ἐν ἱερατικῷ σχολεῖῳ (seminarium), ἔταν εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν δὲν ὑπάρχει γερμανικὸν πανεπιστήμιον, ἀρκεῖ μόνον τὰ μαθήματα τοῦ ἱερατικοῦ σχολείου νὰ ᾧσι ἴσα καὶ ὅμοια τοῖς μαθήμασι θεολογικῆς σχολῆς γερμανικοῦ πανεπιστημίου, ἅπερ δέον ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως νὰ ἐγκρίνωνται. Μικρότερα σχολεῖα παίδων (Knabenseminare) χρησιμεύοντα πρὸς μόρφωσιν κληρικῶν καταργοῦνται. Ἡ πολιτειακὴ ἐξέτασιν γίνεται δημοσίᾳ μετὰ τὴν θεολογικὴν, συνισταμένη ἰδίως ἐκ τῶν μαθημάτων τῆς φιλοσοφίας, ἱστορίας, καὶ γερμανικῆς φι-

(1) Ὁρα «Stenographische Berichte des Deutschen Reichstages.» 17 Ἰουνίου 1872.

λολογίας. Πάντα ταῦτα τὰ προσόντα ἔχων ὁ μέλλων ν' ἀναλάβῃ κληρικόν τι ὑπόργημα διορίζεται ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων κληρικῶν, οἵτινες ὁμῶς ὀφείλουσι, πρὶν διορίσωσι, νὰ γνωρίζωσι τῷ ἐπάρχῳ (Oberpräsident der Provinz), ὅτι ὁ ὑποψήφιος κληρικὸς κέκτηται τὰ εἰρημένα προσόντα. Ὁ δ' ἐπάρχος δικαιούται νὰ ποιήσῃ ἐνστάσιν κατὰ τοῦ ὑποψηφίου, ἣτις καὶ ἔχει κῦρος, ὅταν ὁ ὑποψήφιος δὲν κέκτηται τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπαιτούμενα ἐφόδια πρὸς ἱερωσύνην ἢ κατεδικάσθη ποτὲ ποινικῶς καὶ ἀπώλεσε τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, ἢ διατελῇ ὑπὸ ἀνάκρισιν, ἢ ἀπειθῇ εἰς τοὺς νόμους τοῦ Κράτους καὶ τυχράσῃ τὴν δημοσίαν εἰρήνην. Κατὰ δὲ τῆς ἐνστάσεως ταύτης δύναται ὁ ὑποψήφιος κληρικὸς νὰ ποιήσῃ ἔφεσιν εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν βασιλικὸν δικαστήριον, περὶ οὗ ἀμέσως κατωτέρω ποιήσομαι λόγον. Ὅσοι δὲ τῶν ἀνωτέρων κληρικῶν παρέχουσι κληρικόν τι ὑπόργημα καὶ διορίζουσιν ἄνευ προηγουμένης γνώσεως τοῦ Κράτους τιμωροῦνται μὲ χρηματικὴν ζημίαν 100—1000 ταλλήρων. Οἱ δὲ ξένοι, οἵτινες πρὸ τοῦ νόμου τούτου ἦσαν κληρικοὶ ἐν Πρωσσίᾳ, ὄφειλον ἐντὸς 6 μηνῶν νὰ γένωνται Πρωσσοὶ πολῖται.⁽¹⁾

Νόμος περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πειθαρχίας καὶ τῆς ἰδρύσεως βασιλικοῦ δικαστηρίου ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων (Gesetz über die kirchliche Disziplinargewalt und die Errichtung des königlichen Gerichtshofs für kirchliche Angelegenheiten). Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον μόνον Γερμανοὶ ἀνώτεροι κληρικοὶ δικαιούνται ν' ἀσκῶσι τὴν ἐκκλησιαστικὴν πειθαρχίαν ἐπὶ τῶν λειτουργῶν τῆς ἐκκλησίας, εἰς οὓς ὁμῶς ἀπαγορεύεται νὰ ἐπιβάλλωσι καὶ σωματικὰς τιμωρίας, εἰ μὴ μόνον τιμωρίας περιορισμοῦ τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ μικρόν τινα χρόνον, ὅταν οἱ κατηγορούμενοι ἐκουσίως δέχωνται αὐτάς. Οἱ κληρικοὶ ὀφείλουσι ν' ἀναφέρωσι τὰς ἐκκλησιαστικὰς αὐτῶν ὑποθέσεις εἰς τὸ ἐν Βερολίῳ βασιλικὸν δι-

(1) Ὅρα « Verhandlungen des Herrenhauses » Berlin 1872—73. 2 τόμ. Anlagen σελ. 660. καὶ « Annuaire de législation..... » ἔτος 3. 112.

καστήριον, αποτελούμενον ἐξ 11 μελῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως διὰ βίου διορισθέντων. Τὸ δικαστήριον τοῦτο δύναται ν' ἀποβάλλῃ ἐκ τῶν θέσεων τοὺς κληρικούς τοὺς μὴ θέλοντας νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Κράτους.⁽¹⁾ Κατὰ τοὺς νόμους λοιπὸν τούτους διεκόπητο ἡ κοινωνία τοῦ πάπα μετὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τῆς Πρωσσίας, μὴ δυναμένου εἰς τὸ ἐξῆς ν' ἀσκῆ ἐπ' αὐτῆς οὔτε διοικητικὴν οὔτε δικαστικὴν ἐξουσίαν. Ἡ πρωσσικὴ κυβέρνησις ἐπραξε τοῦτο, διότι ἤθελε νὰ ἐκπαιδεύσῃ καὶ μορφώσῃ γερμανοὺς κληρικούς, οἵτινες μὴ ἐπηρεαζόμενοι ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐλῆς ἠδύναντο σὺν τῷ χρόνῳ ν' ἀποβῶσι καλοὶ πατριῶται.

Ἄλλὰ κατὰ τῶν νόμων τοῦ Μαΐου ἐξηγέρθησαν τὸ μὲν πλεῖστοι γερμανοὶ καθολικοὶ ἐπίσκοποι καὶ ἐρημέριοι· διὸ καὶ τῶν θέσεων αὐτῶν ἐξεβλήθησαν καὶ μὲ χρηματικὰς ζημίας ἐτιμωρήθησαν καὶ εἰς φυλακὴν ἐρρίφθησαν καὶ ἐξωρίσθησαν, τὸ δὲ πάπας Πίος ὁ Θ', ὅστις διὰ τῆς κατὰ τὸν Αὐγούστου τοῦ 1873 ἀποσταλείσης τῷ αὐτοκράτορι τῆς Γερμανίας Γουλιέλμῳ ἐπιστολῆς ἐδήλου « ὅτι ἀπαξάπαντα τὰ μέτρα τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ σκοποῦσιν ἀπὸ τινος χρόνου νὰ καταστρέψωσι τὸν Καθολικισμόν » καὶ ἠπειλεῖ « ὅτι τὰ μέτρα ταῦτα κατὰ τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ θὰ ὑπονομεύσωσι τὸν ἴδιον αὐτοῦ θρόνον. »⁽²⁾ Τὰς ἀπειλὰς ταύτας ἀποκρούσας διὰ τῆς πρὸς τὸν πάπαν ἀπαντήσεως αὐτοῦ ὁ αὐτοκράτωρ ἐχώρει εἰς τὸν κατ' αὐτοῦ πόλεμον.

Ἐπειδὴ δὲ πολλαὶ θέσεις ἐπισκόπων ἐκενώθησαν ἕνεκα τῆς ἀπειθείας αὐτῶν πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, ἡ πρωσσικὴ κυβέρνησις ἐξέδωκε ἕτερον νόμον τῇ 8/20 Μαΐου 1874, καθ' ὃν ἔδει αἱ κενωθείσαι ἐπισκοπικαὶ δικαιοδοσίαι νὰ διοικηθῶσι. Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον ἔδρα ἐπίσκοπος, ἅμω κενωθείσα ἕνεκα θανάτου ἢ δικαστικῆς ἀποφάσεως ἢ ἕνεκα ἄλλης τινὸς αἰτίας, ἔδει νὰ πληρωθῇ. Ὁ μέλλων νὰ χειροτονηθῇ ἐπίσκοπος τῆς χηρευούσης θέσεως ὤφειλε νὰ ἔχῃ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου τῆς 29 Ἀπριλίου/11 Μαΐου 1873 ἀπαι-

(1) Ἀυτόθι.

(2) Κιρζ αυτόθι σελ. 394, 395.

τούμενα προσόντα, καὶ νὰ ὁμώσῃ τὸν ὄρκον, ὅτι ἔσεται πιστὸς θεράπων τοῦ βασιλέως καὶ φύλαξ τῶν νόμων τοῦ Κράτους. Ἐάν τις ἐκλεγόμενος ἐπίσκοπος ἢ τοποτηρητὴς ἐπισκόπου ἐν τῇ χη-
 ρευούσῃ ἐπισκοπῇ δὲν ὤμνυε τὸν εἰρημένον ὄρκον, ἀλλ' ἐξηκολού-
 θει ἐνεργῶν ἐπισκοπικὰ καθήκοντα, ἐτιμωρεῖτο μὲ φυλακὴν ἀπὸ 6
 μηνῶν μέχρι 2 ἐτῶν. Οἱ δὲ λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας, οἱ κατὰ
 τὰς διατάγας ἢ ἐντολάς τοῦ μὴ ὑπὸ τοῦ Κράτους ἀναγνωρισθέν-
 τος ἢ συνεπείᾳ δικαστικῆς ἀποφάσεως ἐκ τοῦ ὑπουργήματός του
 ἐκβληθέντος ἐπισκόπου ἐνεργοῦντες, ἐτιμωροῦντο καὶ τιμωροῦνται
 μὲ ἀποβολὴν ἐκ τῶν θέσεων, μὲ χρηματικὴν ζημίαν καὶ φυλακὴν.
 Κενωθείσης ἐπισκοπικῆς ἐδρας, ὁ ἐπαρχος (Oberpräsident der
 Provinz) καλεῖ τὸ πρεσβυτέριον (Domcapitel) νὰ ἐκλέξῃ ἐντὸς
 10 ἡμερῶν τοποτηρητὴν αὐτῆς (Capitelsvicar), ὅστις ἐνώπιον
 τοῦ ἐπάρχου ὀφείλει νὰ ὁμώσῃ τὸν ὄρκον τῆς πίστεως καὶ εὐπει-
 θείας εἰς τὸν βασιλέα καὶ εἰς τοὺς νόμους τοῦ Κράτους. Ἐάν δὲ
 τὸ πρεσβυτέριον δὲν ἐκλέξῃ ἐντὸς 10 ἡμερῶν τὸν τοποτηρητὴν ἢ
 ἐάν ὁ ἐκλεγθεὶς δὲν ὤμοσε τὸν εἰρημένον ὄρκον, τότε ὁ ὑπουργὸς
 τῶν ἐκκλησιαστικῶν πέμπει κοσμικόν τινα ἐπόπτην (kommis-
 sarius), ὅστις ἀναλαμβάνει νὰ ἰθύνῃ τὴν ἐπισκοπὴν καὶ τὴν πε-
 ριουσίαν αὐτῆς.⁽¹⁾

Τὰ δὲ περὶ τῆς περιουσίας τῶν καθολικῶν ἐκκλησιαστικῶν κοι-
 νοτήτων ὥρισεν ἕτερος νόμος ἐκδοθεὶς τὸν Ἰούνιον τοῦ 1875,
 καθ' ὃν ἐπίτροποι τῆς περιουσίας ἐκάστης καθολικῆς ἐφημερικῆς
 κοινότητος διορίζεται ὁ προεστὼς τῆς ἐκκλησίας (kirchenvors-
 tand) καὶ μέλη τινὰ τῆς κοινότητος (Gemeindevertretung), ὧν
 αἱ πράξεις ἔχουσι κῦρος, ὅταν ἐγκριθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐπόπτου τῆς
 πολιτείας.⁽²⁾

(1) Ὁρα «die Verhandlungen des Herrenhauses» Berlin 1873—74. 2 τόμ. Anlagen σελ. 536, ἐνθα ἐμπεριέχεται «das Ge-
 setz über die Verwaltung erledigter katholischer Bisthümer.» Γαλλιστί «Annuaire.....» ἔτος 4. σελ. 179.

(2) Ὁρα «die Verhandlungen des Herrenhauses» Berlin

Ἡ πρωσσικὴ κυβέρνησις πρὸς καταπολέμησιν τῶν Καθολικῶν ὑπεστήριξε καὶ ἐνίσχυσε καὶ τοὺς Παλαιοκαθολικοὺς, ὑπὲρ ὧν ἐδημοσίευσεν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1875 τὸν νόμον, καθ' ὃν ἐδικαιοῦντο νὰ συμμετέχωσι τῶν ναῶν καὶ τῶν νεκροταφείων τῶν Καθολικῶν καὶ νὰ διανέμωσι τὰ ἱερὰ σκευὴ καὶ καθόλου τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν αὐτῶν.⁽¹⁾

Ἄλλ' ἡ Πρωσσία βλέπουσα ὅτι ὁ κληρὸς καὶ ὁ λαὸς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας μετὰ πολλῆς ἐπομονῆς ἀνθίστατο κατὰ τῶν νόμων τοῦ Μαΐου καὶ ὅτι ὁ θανάσιμος ἐγθρὸς αὐτῶν πάπας Πίος ὁ Θ', ἀπέθανεν (1878) καὶ διεδέξατο αὐτὸν ὁ νῦν πάπας Λέων ΙΓ', μέτριος ἀνὴρ καὶ ἐπιτήδειος διπλωμάτης ἤρξατο κατὰ τι τροποποιουσα αὐτοὺς καὶ προσφέρουσα τρόπον συμβιώσεως (*modus vivendi*) πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης· διὸ ἐξέδωκε τῇ 2/14 Ἰουλίου 1880 καὶ τῇ 19/31 Μαΐου 1882 νόμους⁽²⁾, δι' ὧν ἐτροποποίησεν διατάξεις τινὰς τῶν νόμων τοῦ Μαΐου. Κατὰ τὰς τροποποιήσεις ταύτας «ἐὰν τις ἐπίσκοπος εἶχεν ἐκβληθῆ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ καὶ ἐτύγχανε κατόπιν βασιλικῆς χάριτος ἀνεγνωρίζετο πάλιν ὡς ἐπίσκοπος τοῦ Κράτους, ὡς ἀνεγνωρίσθη πρὸ ὀλίγου κατὰ τὸν μῆνα Δεκεμβρίου τοῦ 1883 ὁ Blum, ἐπίσκοπος Limburg, τυχὼν τῆς χάριτος τοῦ βασιλέως καὶ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου»⁽³⁾ ἐὰν οἱ σπουδασταὶ τῆς θεολογίας προσῆγον ἀποδείξεις, ὅτι ὑπέστησαν τὴν ἀπολυτῆριον ἐξέτα-

1875 2 τόμ. Anlagen σελ. 810—815» Γαλλιστί «Annuaire.....» ἔτος 5 σελ. 314.»

(1) Ὅρα ἐπίσης «die Verhandlungen.....» 1875. 2 τόμ. σελ. 807—809» Γαλλιστί «annuaire.....» ἔτος 5. σελ. 326. Ἐνταῦθα ἐμπεριέχεται ὁ νόμος περὶ τῶν δικαιομάτων τῶν Παλαιοκαθολικῶν ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας.

(2) Ὅρα τοὺς νόμους τούτους ἐν τοῖς «Druchsachen des Herrenhauses.» Berlin 1879—80 Π. Ν^ο 134. 1882 Π. Ν^ο 74. Γαλλιστί «Annuaire.....» ἔτος 10 καὶ 12 σελ. 119 καὶ 379.

(3) «Allgemeine Zeitung.» 12 Δεκεμβρίου 1883. Μέχρι σήμερον οἱ ὑπεράλπειοι τῆς Πρωσσίας ζητοῦσιν, ὅπως ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος

σιν ἔν τινι γερμανικῷ γυμνασίῳ, ὅτι ἤκουσαν ἐπὶ 3 ἔτη θεολογικῶν μαθημάτων ἔν τινι γερμανικῷ πανεπιστημίῳ ἢ ἔν τινι ἔν Πρωσσίᾳ ὑπάρχοντι ἱερατικῷ σχολείῳ (seminarium), τὰ αὐτὰ μαθήματα ἔχοντι, ἃ καὶ θεολογικὴ σχολὴ πανεπιστημίου καὶ ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν σπουδῶν αὐτῶν ἠκροάσθησαν καὶ τῶν μαθημάτων τῆς φιλοσοφίας, ἱστορίας καὶ γερμανικῆς φιλολογίας, τότε ἀπηλλάσσοντο τῆς πολιτειακῆς ἐξετάσεως (die Staatsprüfung).»

Αἱ δὲ τροποποιήσεις αὗται ἐσκόπουν νὰ εὐκολύνωσι τὴν συμπλήρωσιν πολλῶν ἐπισκοπικῶν ἐδρῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν θέσεων, αἵτινες ἐκενώθησαν μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων τοῦ Μαΐου. Ἐπειδὴ ὁμως οἱ νόμοι οὗτοι καὶ διὰ τῶν τροποποιήσεων ὀργανικῶς δὲν μετεβλήθησαν, διὰ τοῦτο ὁ νῦν πάπας Λέων ΙΓ'. δὲν παύεται ἐξαιτούμενος, ὅπως ἡ πρωσσικὴ κυβέρνησις ἐπιφέρῃ εἰς τοὺς νόμους τοῦ Μαΐου ὀργανικὰς ἀλλοιώσεις καὶ μεταβολάς. Αὕτη δ' ἔχουσα ἀνάγκην τοῦ ἐξ ὑπεραλπειῶν ἀποτελουμένου κέντρου τῆς Βουλῆς πρὸς ἐπιψήφισιν τῶν οἰκονομικῶν σχεδίων αὐτῆς ἤρξατο ἐσχάτως διπλωματικῶν διαπραγματεύσεων μετὰ τοῦ πάπα τούτου, ἀνασυστήσασα παρὰ τὸ Βατικανὸν πρεσβείαν καὶ ἀποστείλασα ἐκεῖσε τὸν von Schlözer ὡς πρεσβευτήν. Ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος ἐν τῇ ἐνάρξει τῆς πρωσσικῆς Βουλῆς κατὰ τὸ 1882 ἐξεδήλωσε τὴν χαρὰν ἐπὶ τῇ παγιώσει τῶν φιλικῶν σχέσεων πρὸς τὸν ἡγέτην τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπὶ τῇ ἀποκαταστάσει τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης ἐν τῇ χώρᾳ αὐτοῦ, τότε δραξάμενος τῆς εὐκαιρίας ταύτης ὁ Λέων ΙΓ' ἔπεμψεν εἰς τὸν Γουλιέλμον ἐπιστολὴν ἀπὸ τοῦ Βατικανοῦ ὑπὸ ἡμερομηνίαν τῆς 22 Νοεμβρίου/3 Δεκεμβρίου 1882, ἐν ἣ γράφει «ὅτι οἱ ἐνώπιον τῆς Βουλῆς λόγοι τοῦ αὐτοκράτορος ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἐκφράσῃ τὰς ἐξαιρετικὰς εὐχαριστίας πρὸς αὐτὸν καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ποντιφικαίου αὐτοῦ πεποιθῶς ἐπὶ τὰ εὐγενῆ καὶ γενναῖα αἰσθη-

ἀπονείμη χάριν εἰς τοὺς ἐν ἐξορίᾳ διατελοῦντας ἐπισκόπους τῆς Κολωνίας καὶ τοῦ Posen, ἵνα ἐπανεέλθωσιν εἰς τὰς θέσεις των. Ἄλλ' οὐδὲν εἰσέτι συνέβη.

(TOM. 5.)

2

ματα τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος ἤλπισε νὰ ἰδῆ τὴν ἡσυχίαν τῶν συνειδήσεων καὶ τὴν θρησκευτικὴν εἰρήνην ἀποκαθισταμένας ἐν τῇ χώρᾳ αὐτοῦ καὶ παρακαλεῖ, ὅπως ἡ νέα ἐν Πρωσσίᾳ νομοθεσία εἰς ὅ,τι οὐσιωδῶς ἀφορᾷ εἰς τὴν ὑπαρξίν καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῆς καθολικῆς θρησκείας ὀριστικώτερον τροποποιηθῆ καὶ ἡπιωτέρα καταστῆ. Οὕτω δὲ θέλει ἀποκατασταθῆ ἀληθῆς καὶ διαρκῆς εἰρήνη καὶ οἱ καθολικοὶ τῆς χώρας αὐτοῦ θὰ ὦσιν ἀφωσιωμένοι καὶ συνδεδεμένοι εἰς τὸν θρόνον τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος.» Ὁ δ' αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος διὰ τῆς ἀπὸ Δεκεμβρίου τοῦ 1882 ἐπιστολῆς αὐτοῦ εἰς τὸν πάπαν Λέοντα, τῆς προσυπογεγραμμῆς καὶ ὑπὸ τοῦ Βίσμαρκ, ἐκδηλοῖ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν νόμων τοῦ Μαΐου. Πρὸς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀνταπαντᾷ Λέων ὁ ΙΓ' δι' ἑτέρας ἐπιστολῆς ὑπὸ ἡμερομηνίαν 18/30 Ἰανουαρίου 1883, ἐν ἣ λέγει «ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Schlözer ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου καὶ πληρεξουσίου ὑπουργοῦ τῆς Πρωσσίας παρὰ τῇ Ἁγίᾳ Ἐδρᾷ ἐγχειρισθεῖσα αὐτῷ ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπιβεβαίωσι τὴν ἐλπίδα, ἣν ἀπὸ πολλοῦ ἔτρεφε, νὰ ἰδῆ διαλυομένας ἐν ἐντελεῖ συμφωνίᾳ τὰς ἐν Πρωσσίᾳ θρησκευτικὰς ἔριδας. Χαίρει δὲ καὶ ἐπὶ τῇ προθυμίᾳ, ἣν ὁ αὐτοκράτωρ ἐπεδείξατο, ὅπως ἀναθεωρηθῆ ἡ ἐκκλησιαστικο - πολιτικὴ νομοθεσία τοῦ Μαΐου καὶ ἀναφέρει ὅτι διὰ τοῦ ἑαυτοῦ γραμματέως Ἰακωβίνῃ ὑπέβλε τῷ Schlözer ὑπόμνημα, δι' οὗ δηλοῖ ὅτι ἐπιτρέπει τοῖς ἐπισκόποις πρότερον νὰ γνωρίζωσι τῷ Κράτει τοὺς διοριστέους ἐν ταῖς ἐφημερίαις ἱερεῖς, ἐλπίζων ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος ἔλαβεν αὐτὸ καὶ λέγων ὅτι, εἰ καὶ οἱ νόμοι τοῦ Μαΐου δὲν ἀναθεωρήθησαν, διέταξεν ὁμοίως οὕτω τοὺς ἐπισκόπους, ἵνα δείξῃ τὰς καλὰς διαθέσεις αὐτοῦ. Ἐξαιτεῖται δὲ, ὅπως ἡ νομοθεσία αὕτη τροποποιηθῆ, ἢ παρακωλύουσα σήμερον τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς πειθαρχίας, τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ἀγωγὴν τοῦ κλήρου, νομίζων ὅτι αἱ τροποποιήσεις αὐτῆς εἶναι ἀναγκαιόταται εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἣτις ἀπαιτεῖ ἵνα ἐπιτρέπηται τοῖς ἐπισκόποις νὰ ἐκπαιδεύωσι τοὺς λειτουργοὺς καὶ νὰ διακπλάττωσιν αὐτοὺς ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν αὐτῶν συνωδὰ τοῖς δι-

δάγμασι καὶ τῷ πνεύματι τῆς Ἐκκλησίας. Λέγει τέλος ὁ πάπας, ὅτι, καθὼς τὸ Κράτος φροντίζει περὶ τῶν ὑπαλλήλων του, οὕτω καὶ αὐτὸς μεριμνᾷ περὶ τῶν λειτουργῶν του.»⁽¹⁾ Διὰ τῆς τελευταίας λοιπὸν ταύτης ἐπιστολῆς Λέων ὁ ΙΓ'. ἐξαιτούμενος τὴν τροποποίησιν τῆς νομοθεσίας τοῦ Μαΐου προστίθησιν ὅτι καὶ τὸ καθήκον τῆς γνωστοποιήσεως (Anzeigepflicht) ἀναγνωρίζει, ἀλλὰ ζητεῖ ἵνα καὶ ἡ πρωσσικὴ κυβέρνησις παύσῃται ἔχουσα τὸ δικαίωμα τῆς ἐνστάσεως (Einspruchsrecht). Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ πάπας Λέων ΙΓ'. λέγει, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ὀφείλουσι νὰ ποιῶσι τῷ πρωσσικῷ κράτει γνωστοὺς τοὺς κληρικοὺς, οὓς θὰ διορίζωσιν, ὅπως τοῦτο λαμβάνη γνῶσιν αὐτῶν, χωρὶς ὅμως τὸ Κράτος νὰ ἐγείρῃ ἐνστάσεις, ὅτι δὲν ἐγκρίνει αὐτούς. Διότι τί ὠφέλει τὸν πάπαν ν' ἀναγνωρίζη τὸ καθήκον τῆς γνωστοποιήσεως, ἐὰν ἡ πρωσσικὴ κυβέρνησις δὲν κατῆργει καὶ ὁ δικαίωμα ἐνστάσεως εἶχεν;

Ὁ δὲ παρὰ τῆ Ἀγίας Ἐδρᾶ πρέσβυς τῆς Πρωσίας von Schlözer ἐνεχείρησε τῆ 5/17 Μαΐου 1883 τῷ γραμματεῖ τοῦ πάπα Ἰακωβίνῃ ἔγγραφον, δι' οὗ « ἡ πρωσσικὴ κυβέρνησις ἐννοεῖ νὰ μὴ ἀπαιτῆ παρὰ τῶν ἐπισκόπων τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τὸ καθήκον τῆς γνωστοποιήσεως καὶ ἀποφασίζει νὰ καταργήσῃ ὁ δικαίωμα ἐνστάσεως ἔχει, ὅταν πρόκηται περὶ κληρικῶν τιμῶν καὶ οὐχὶ καθόλου περὶ παντὸς κληρικοῦ, ὃν οἱ ἐπίσκοποι θέλουσι νὰ διορίζωσιν. Οὕτω λόγου χάριν οἱ ἐπίσκοποι θέλοντες μὲν νὰ διορίζωσιν ἐφημερίους ὀφείλουσι νὰ γνωρίζωσιν αὐτοὺς τῷ Κράτει, θέλοντες δὲ νὰ διορίζωσι βοηθοὺς ἢ τοτοτηρητὰς ἐφημερίων, οἵτινες ν' ἀσκῶσι καὶ τελῶσι τὰ ἐκκλησιαστικὰ καθήκοντα καὶ μυστήρια ἐν κεναῖς ἐφημερίαις, οὐδὲν ἔχουσι καθήκον νὰ γνωρίζωσι τοὺς τοιούτους τῷ Κράτει, καὶ τὸ Κράτος οὐδὲν ἔχει δικαίωμα κατὰ τῶν τοιούτων νὰ ἐνίσταται. Ἡ

(1) Ἀμφότεραι αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ πάπα Λέοντος ΙΓ'. πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Γουλιέλμον μετηνέχθησαν καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐφημερίδα «Λιών» τῆς 18 Φεβρουαρίου 1883.

πρωσσιική κυβέρνησις ἐννοεῖ ἐπίσης ὅτι οἱ βοηθοὶ καὶ οἱ τοποτηρηταὶ τῶν ἐφημερίων δεόν νὰ ὦσι πρῶσοι πολῖται, νὰ τύχῃσι τῆς ἐκκλησιαστικῆς μορφώσεως κατὰ τὸν νόμον τοῦ Μαΐου περὶ προπαιδείας τῶν κληρικῶν καὶ νὰ ἐκτελῶσι τὰ ὑπὸ τῶν λοιπῶν νόμων τοῦ Μαΐου ἐπιβαλλόμενα αὐτοῖς καθήκοντα.⁽¹⁾ Κατὰ τὸ ἔγγραφον, ὅπερ ὁ πρέσβυς von Schlözer ὑπέβαλε τῇ παπικῇ αὐλῇ, ἡ πρωσσιική κυβέρνησις εἰσήγαγεν εἰς τὴν Βουλὴν καὶ Γερουσίαν νομοσχέδιον, ἐπιψηφισθὲν ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν σωμάτων τὸν Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον τοῦ 1883, καθ' ὃ «τὸ καθήκον τῶν ἀνωτέρων κληρικῶν τοῦ νὰ γνωρίζωσι (Anzeigepflicht) τῷ Κράτει τὸν διορισμὸν ὑποψηφίου τινὸς κληρικοῦ καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ Κράτους τοῦ νὰ ἐνίσταται (Einspruchsrecht) κατ' αὐτοῦ καταργοῦνται, ὅταν πρόκηται οἱ ἐπίσκοποι νὰ διορίσωσιν οἳχι ἐφημερίους, ἀλλὰ βοηθοὺς αὐτῶν ἢ ὅταν πρόκηται ν' ἀναθέσωσιν ἐφημερίαν εἰς γενικοὺς τινας ἱερεῖς πνευματικούς. Τοιοῦτοι διορισμοὶ δύνανται νὰ γίνωσιν οὐ μόνον ἐν κεναῖς ἐφημερίαις, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπισκοπαῖς. Ἐννοεῖται ὅτι οἱ τοιοῦτοι βοηθοὶ ἢ οἱ τοποτηρηταὶ τῶν ἐφημερίων ὀφείλουσι νὰ ὦσι Γερμανοὶ, ν' ἀποπερατῶσι τὰς σπουδὰς αὐτῶν, ὡς ὁ περὶ προπαιδείας τῶν κληρικῶν νόμος τοῦ Μαΐου διαλαμβάνει καὶ νὰ ἐκπληρῶσι τοὺς λοιποὺς νόμους τοῦ Μαΐου.»⁽²⁾

Ἡ Πρωσσία ἐψηφίσαστο τὸν τελευταῖον τοῦτον νόμον, διότι δι' αὐτοῦ ἔπαυεν ὁ γογγυσμὸς τοῦ καθολικοῦ λαοῦ τῆς χώρας ταύτης, ὡς στερουμένου κληρικῶν καὶ ἐφημερίων πρὸς τέλεσιν τῶν μυστηρίων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καθηκόντων καὶ ἐπληροῦντο 2000 κεναὶ ἐπισκοπαὶ καὶ ἐφημερίαι, ὑπάρχουσαι ἐν Πρωσίᾳ, διὰ τοῦ διορισμοῦ ἐκτάκτων, εὐμεταθέτων καὶ οὐχὶ μονίμων κληρικῶν καὶ ἐφημερίων, οἵτινες στενότερον προσοικειούμενοι τῷ λαῷ ἠδύναντο νὰ παρέχωσι πράγματα τῷ Κράτει.

(1) Ὅρα τὸ ἔγγραφον ἐν τῇ ἀυθεντικῇ ἐφημερίδι τοῦ πάπα ἐκδιδομένη ἐν Ῥώμῃ «Moniteur de Rome» 28—29 Μαΐου 1883.

(2) Ὅρα τὸν νόμον τοῦτον ἐν τοῖς «Druchsachen des Herrenhauses» 1882/83 II. N° 99. πρβλ. Moniteur de Rome 8 καὶ 18—19 Ἰουνίου 1883.